



بیانیه مؤسسه ملی توسعه تحقیقات علوم پزشکی ایران (NIMAD)

با توجه به انتشار برخی مطالب و شبهات ایجاد شده در خصوص عملکرد مؤسسه ملی توسعه تحقیقات علوم پزشکی ایران (نیماد) به ویژه در حیطه تخصیص منابع، ضمن استقبال از فرصت ایجاد شده برای شفاف‌سازی نحوه مدیریت این مؤسسه و دفاع از فعالیت‌های ارزشمند پژوهشگران برجسته همکار و در راستای تنویر افکار عمومی به خصوص رفع دغدغه‌های ایجاد شده برای جامعه محترم دانشگاهی، موارد ذیل به استحضار می‌رسد:

مؤسسه ملی توسعه تحقیقات علوم پزشکی ایران (NIMAD) در پاسخ به ضرورت ملی راه‌اندازی یک نهاد مستقل حمایت‌کننده از پژوهش‌های ملی و فرادانشگاهی در حوزه علوم پزشکی و سلامت در ۱۹ خرداد ۱۳۹۴ به تصویب شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی رسید. این مؤسسه در حقیقت راه‌اندازی مجدد مرکز ملی تحقیقات علوم پزشکی کشور (NRCMS) است که سال ۱۳۷۸ فعالیت خود را با حمایت از طرح‌های استراتژیک و ملی در حوزه‌های گوناگون بهداشت و درمان کشور شروع کرد ولی در ادامه با تصمیم شورای عالی اداری مبنی بر اصلاح ساختاری وزارت بهداشت، در معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت ادغام شد.

این مؤسسه با بهره‌گیری از تجربیات مؤسسات دولتی حامی پژوهش‌های سلامت در کشورهای توسعه یافته تلاش نموده تا بر اساس نظام‌های استاندارد و بین‌المللی مدیریت پژوهش، پروپوزال‌های پژوهشی در زمینه علوم پزشکی و سلامت را داوری علمی کرده و از برترین‌های آنها حمایت کند. در این راستا مدیریت تعارض منافع یکی از دغدغه‌های جدی مؤسسه بوده (حال آن که تاکنون توجه به این امر مهم در سطح ملی در کشور سابقه چندانی نداشته است) و بدین منظور ۴ اقدام اساسی به شرح زیر را انجام شده است: (۱) مجاز نبودن حضور رئیس، دبیر و اعضای کمیته‌های تخصصی مؤسسه به عنوان محقق اصلی (Principle Investigator) طرح‌های ارسالی به مؤسسه (مصوب در هیأت امنای مؤسسه) در این خصوص رئیس و دبیر مؤسسه حتی همکار طرح‌های ارسالی به مؤسسه نبوده و از سهمیه گزینش پژوهشگر فرهیخته نیز استفاده ننموده‌اند. (۲) تکمیل اظهارنامه تعارض منافع اعضای کمیته‌های تخصصی مؤسسه در جلسات کمیته‌ها (۳) تکمیل اظهارنامه تعارض منافع توسط داوران طرح‌های تحقیقاتی (۴) درج مشخصات طرح‌های مصوب (شامل عنوان طرح، نام محقق اصلی، وابستگی دانشگاهی محقق اصلی، بودجه مصوب، تاریخ شروع، تاریخ پایان و درصد پیشرفت طرح) در وب‌گاه مؤسسه و به‌روزرسانی ماهانه آن. افزون بر آن، از آنجایی که طرح‌های مصوب مؤسسه مشمول داوری اخلاقی نیز می‌شوند مشخصات آنها به محض صدور مجوز اخلاق در سامانه ملی اخلاق در پژوهش که از سال ۱۳۹۶ شروع به کار نموده است نیز قرار گرفته و در دسترس همگان است.

فرایند پذیرش یک طرح پژوهشی در مؤسسه نیماد از زمان ارسال آن تا انعقاد قرارداد بین ۸ ماه تا یک سال به طول می‌انجامد. این فرایند متشکل از ارسال یک پروپوزال اولیه و شرکت در مرحله غربالگری (امتیازدهی بر اساس معیارهای اعلام شده در راهنمای متقاضیان) و در صورت موفقیت، ارسال پروپوزال کامل و داوری حداقل ۳ داور متخصص و مرتبط با موضوع طرح (حتی‌الامکان یک داور ایرانی غیرمقیم) است. پروپوزال‌های ارسالی به مؤسسه می‌بایست به زبان انگلیسی و در قالبی آماده شوند که مشابه فرمت فراخوان‌های مؤسسات بین‌المللی حامی پژوهش در کشورهای توسعه یافته است. این موضوع از آن جهت اهمیت دارد که توانمندی‌های علمی و مهارتی مورد نیاز برای شرکت در رقابت پذیرش طرح در این مؤسسه فراتر از مهارت‌های معمول در دانشگاه‌های کشور است. لازم به ذکر است که به منظور برطرف کردن این محدودیت، مؤسسه نیماد از بدو تشکیل تاکنون مبادرت به برگزاری ۶۸ کارگاه مختلف در زمینه‌های گوناگون روش‌شناسی پژوهش از جمله نگارش پروپوزال استاندارد در پژوهش‌های بالینی و فناوری نموده است.



اگر چه هدف اصلی این مؤسسه با توجه به موقعیت سازمانی آن که در ذیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی فعالیت می‌کند حمایت از طرح‌های پژوهشی قابل اجرا در دانشگاه‌های علوم پزشکی است ولی با توجه به ضرورت توسعه حوزه‌های بین بخشی مرتبط با سلامت، حمایت از طرح‌های پژوهشی قابل اجرا در دانشگاه‌های غیرعلوم پزشکی - برای مثال طرح‌های محققان شاغل در دانشگاه‌های مطرحی چون دانشگاه شریف و دانشگاه تهران - را نیز در صورت همکاری حداقل یک عضو هیأت علمی از دانشگاه‌های علوم پزشکی در اولویت حمایت قرار داده است. گرچه با توجه به محدودیت منابع مالی مؤسسه این حمایت محدود به حداکثر ۲۰ درصد منابع مالی هر فراخوان بوده و تاکنون از بین ۷۶۴ طرح دریافتی از دانشگاه‌های غیرعلوم پزشکی فقط ۳۴ طرح از محققان این دانشگاه‌ها مورد پذیرش قرار گرفته است (درصد قبولی معادل ۴/۵ درصد). با این حال به نظر می‌رسد یکی از اولویت‌های مهم هر نهاد حامی پژوهش در دنیای امروز، توجه ویژه به مطالعات میان رشته‌ای در جهت هم‌افزایی حوزه‌های علم و ضمناً ایجاد ظرفیت‌های جدید همکاری بین رشته‌ای و تولید علم و فناوری است. از این رو به نظر می‌رسد اختصاص بودجه به چنین فعالیت‌هایی نقطه قوت فعالیت نیماد محسوب می‌شود.

همچنین تشویق محققان ایرانی غیرمقیم به همکاری با دانشگاه‌های علوم پزشکی داخل کشور با بهره‌گیری از **آیین‌نامه انتخاب و انتصاب اعضای هیأت علمی وابسته (adjunct professor)** با تخصیص امتیاز بالاتر به طرح‌های مشمول همکاری بین‌المللی از ابتکارات این مؤسسه بوده که به منظور انجام پژوهش در راستای پاسخگویی به سؤالات پژوهشی ملی و یا انتقال دانش و مهارت در علوم مرز دانش به داخل کشور بوده است. بدیهی است که بودجه تخصیص داده شده به این طرح‌ها صرف ایجاد زیرساخت انجام طرح در داخل کشور با نظارت ناظر طرح خواهد شد و در بسیاری مواقع بخشی از بودجه این طرح‌ها توسط مؤسسات خارج از کشور تأمین اعتبار می‌شود. این مؤسسه بر این باور است که نه تنها تخصیص بودجه به اینگونه طرح‌ها اتلاف منابع نمی‌باشد بلکه تخصیص اعتباراتی فراتر از اعتبارات مؤسسه به این طرح‌ها را نیز سبب خواهد شد.

مروری بر عملکرد معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سال‌های اخیر بیانگر تلاش حداکثری آن بر شفاف‌سازی، رصد و ارزیابی عملکرد پژوهشی در دانشگاه‌های علوم پزشکی است. نمونه عینی این تلاش، ایجاد **سامانه‌های دوازده‌گانه نوپا** به ویژه **سامانه علم‌سنجی دانشگاه‌های علوم پزشکی** و نیز **سامانه ملی اخلاق در پژوهش** است که این امکان را فراهم می‌آورد که همه طرح‌ها و پایان‌نامه‌ها اعم از طرح‌های مصوب در مؤسسه نیماد بلافاصله بعد از تصویب در کمیته‌های اخلاق در پژوهش به صورت برخط در سامانه مذکور نمایه می‌شود و برای عموم مردم و جامعه دانشگاهی قابل دسترس است. این حوزه اگر چه وظیفه حاکمیتی خود را در توسعه زیرساخت‌های پژوهشی در همه دانشگاه‌ها/دانشکده‌های علوم پزشکی می‌داند و این مهم را نیز از طریق تخصیص بودجه‌های پژوهشی وزارت بهداشت به دانشگاه‌ها و به خصوص دانشگاه/دانشکده‌های کمتر توسعه یافته انجام داده است ولیکن فلسفه راه‌اندازی مؤسسه نیماد را در حمایت از پژوهش‌های کلان، فرادانشگاهی و فراملی، پژوهش‌های در مرز دانش و با بالاترین استانداردهای کیفی می‌داند تا بدانجا که محققان دانشگاه‌های علوم پزشکی را به ارتقای همکاری‌های بین دانشگاهی، بین بخشی و بین‌المللی تشویق می‌کند و حتی سه فراخوان **گرت مشترک با دو کشور سوئیس و آلمان** را عملیاتی نموده است. از این رو تحلیل تخصیص بودجه‌های مؤسسه بر اساس وابستگی دانشگاهی محقق اصلی طرح‌های مصوب، انحراف از اهداف آرمانی مؤسسه است چرا که بودجه بر اساس داوری مثبت به طرح تخصیص می‌یابد و به شخص محقق اصلی برای مدیریت هزینه‌های اجرای آن اعطا می‌شود. بدیهی است طرح‌هایی که جنبه فرادانشگاهی دارند هزینه مذکور در مراکز تحقیقاتی و دپارتمان‌هایی فراتر از محل کار محقق اصلی و در خصوص طرح‌های ملی در سراسر کشور هزینه می‌شود.

از طرف دیگر **میانگین درصد قبولی طرح در این مؤسسه حدود ۱۶ درصد است (۵۲۷ طرح مصوب از میان ۳۲۸۵ طرح دریافتی)** ولی این میزان از کمتر از ۱۰ درصد در مورد طرح‌های محققان اصلی دانشگاهی چون بیرجند تا ۱۰۰۰ درصد در مورد دانشگاه علوم



پزشکی جهرم متغیر است. لذا مقایسه تعداد طرح‌های مصوب بر اساس وابستگی دانشگاهی محقق اصلی بدون در نظر گرفتن نسبت آن به تعداد کل طرح‌های ارسالی از محققان آن دانشگاه یک اشتباه فاحش تحلیلی است. برای مثال در طی ۸ فراخوان مؤسسه، ۱۱۹ طرح از ۵۱۵ طرح ارسالی توسط محققان دانشگاه علوم پزشکی تهران (درصد قبولی ۲۳/۱ درصد)، ۳ طرح از ۹ طرح ارسالی توسط محققان دانشگاه علوم پزشکی لرستان (درصد قبولی ۶۰ درصد) مورد پذیرش قرار گرفته است. ذکر این نکته ضروری به نظر می‌رسد که بررسی نتایج ارزشیابی پژوهشی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور در سال ۱۳۹۷ که مربوط به تولیدات علمی دانشگاه‌ها در سال ۱۳۹۶ است نشان می‌دهد دانشگاه علوم پزشکی تهران رتبه اول برون‌داد پژوهشی را دارد که میزان آن دو برابر برون‌داد پژوهشی دانشگاه رتبه دوم است (مجموع امتیاز تعداد مقالات و کیفیت مجلاتی که مقالات در آن منتشر شده و ارجاعات مقالات: ۲۴۲۶۷۶ در مقایسه با ۱۲۲۳۷۱). در ضمن در همین سال بیش از ۱۹ درصد از برون‌داد پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی تهران مربوط به پژوهشگاه غدد این دانشگاه و ۸ درصد سهم پژوهشگاه گوارش و کبد این دانشگاه می‌باشد. به عبارتی بیش از ۲۷ درصد برون‌داد پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی تهران سهم این دو پژوهشگاه و پژوهشگاه می‌باشد که جذب و حمایت از سرمایه‌های انسانی برجسته در این دو نهاد می‌تواند مهمترین نقطه قوت آنها باشد.

بر این باوریم که مسیری که تاکنون طی شده فاقد عیب و نقص نبوده است و از طرف دیگر مؤسسه هیچ محدودیتی برای ارتقای کیفیت عملکرد خود قائل نبوده و از ابتدا تاکنون نیز فرایندهای مدیریت پژوهش را به طور مداوم تصحیح کرده و ارتقا داده است. فرصت‌های ایجاد شده در مؤسسه ملی توسعه تحقیقات علوم پزشکی ایران متعلق به همه محققان کشور است و تلاش می‌شود هیچ محدودیتی به جز شایستگی علمی در برخورداری از این فرصت‌ها وجود نداشته باشد. محققان دانشگاه‌های مختلف، با سلیق و علایق متفاوت و حتی برخی از منتقدان نیز از این فرصت‌ها استفاده نموده‌اند. مؤسسه نیماد در مدت فعالیت نه چندان طولانی خود هر روز گامی جدید در مسیر شفاف‌سازی حداکثری برداشته است و از این موضوع نه تنها پشیمان نیست بلکه با قوت و تاکید بیشتر از قبل بر این امر اهتمام دارد و از هرگونه بررسی جزئیات طرح‌های پژوهشی از جمله مشخصات همکاران، روند تصویب، نظارت و هزینه‌کرد اعتبارات طرح‌ها توسط دستگاه‌های نظارتی استقبال می‌کند. این مؤسسه ضمن اینکه نگرانی خود را از انعکاس غیر حرفه‌ای، شبهه انگیز و غیرمنصفانه اطلاعات گزینش شده اعلام می‌دارد اما در مجموع فضای ایجاد شده را فرصتی مناسب برای بهبود فرایندها در تمامی نظام‌های حمایتگر پژوهشی کشور به خصوص مؤسسه نیماد می‌داند و آمادگی خود را برای دریافت پیشنهادات و توصیه‌های مشفقانه، نقدهای منصفانه و حتی غیرمنصفانه همه ذی‌نفعان به ویژه جامعه پژوهشگران سلامت اعلام می‌دارد.

۸ بهمن ۹۸

نشانی مطلب در وبگاه مؤسسه ملی توسعه تحقیقات علوم پزشکی ایران:

<http://nimad.ac.ir/content/199/NIMAD-Statement>